

Сабырова К.Ж.

ЖОЛ КЫЙМЫЛЫНЫН КООПСУЗДУГУН КАМСЫЗ КЫЛУУ ЧӨЙРӨСҮНДӨГҮ ЭЛ АРАЛЫК ЖАНА УЛУТТУК МЫЙЗАМДАРДЫ ТАЛДОО

Сабырова К.Ж.

АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО И НАЦИОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ

K.Zh. Sabyrova

ANALYSIS OF INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGISLATION IN THE SPHERE OF ENSURING ROAD SAFETY

УДК: 341+340.130.53(575.2):656.13

Макалада автор тарабынан жол кыймылынын коопсуздугун камсыздандыруу чөйрөсүндө эл аралык мыйзамдар жана Кыргыз Республикасын ченемдик-укуктук актыларды анализдоо жүргүзүлгөн.

Автор тарабынан Кыргыз Республикасында жол кыймылынын коопсуздугунун денгээлин жогорулатуучу эл аралык Конвенциялар кабыл алуу зарылдыгы негизделет.

Негизги сөздөр: эл аралык мыйзамдар мыйзамдар, жол кыймылын коопсуздугу, Кыргыз Республикасын ченемдик-укуктук актылары.

В статье автором проведен анализ международного законодательства и нормативно-правовых актов Кыргызской Республики, регулирующие обеспечение безопасности дорожного движения. Для кардинального улучшения уровня безопасности дорожного движения, автором рекомендуется необходимость принятия Кыргызской Республикой ряда международных Конвенций.

Ключевые слова: международное законодательство, безопасность дорожного движения, нормативно-правовые акты Кыргызской Республики.

In the article the author analyzes the mezhunarodnogo laws and legal acts of the Kyrgyz Republic, regulating traffic safety. To radically improve road safety, the authors recommend the need for the Kyrgyz Republic a number of international conventions.

Key words: international law, road safety regulations of the Kyrgyz Republic.

Республикада дүйнөнүн бардык өлкөлөрүнө мүнөздүү болгон автомобилдештирүү процесси күчөгөн түрдө жүрүүдө. Расмий эмес маалыматтарга ылайык, республикада автоунаалардын саны 1 миллионду ашты. Мындай абалда, Кыргызстанда жол коопсуздугун изилдеген жана Улуттук стратегиянын долбоорун иштеп чыккан дүйнөлүк эксперттин ою боюнча, Кыргызстандагы жол коопсуздугу өтө олуттуу көйгөйлүү маселеге айланууда жана дүйнөдөгү эң начарлардын бириси болуп саналат [1].

Жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу боюнча эл аралык ченемдик документтер төмөнкү уюмдар тарабынан иштеп чыгылат:

- Бириккен Улуттар Уюмунун Европалык экономикалык комиссиясынын ички транспорт боюнча комитети (БУУЕЭК);

- стандартташтыруунун эл аралык уюму – ISO;

- ар кыл өлкөлөрдүн (SAE – АКШ, SBIA – Бельгия, SIA – Франция, IME – Англия, VDI – Франция ж.б.) автомобилдик инженерлеринин кесиптик уюмдарын бириктирүүчү автомобилдик инженерлер

жана техниктер коомдорунун эл аралык федерациясы (FISTA);

- автомобилдердин айрым агрегаттарын, тетиктерин, буюмдарын чыгаруучу ири фирмалар (SIBIE – Франция, CARELLO – Италия, LUKAS – Англия ж.б.).

Эл аралык маанилүү ченемдик документтерге Жол кыймылы жөнөндө Конвенция [2] жана Жол белгилери жана сигналдары жөнүндө [3] кирет. Конвенция Венада 1968-жылдын 7-октябрынан 8-ноябрына чейин ЮНЕСКОнун конференциясынын убагында иштеп чыгылган. Ошол эле убакта Жол белгилери жана сигналдары жөнүндө Вена конвенциясы дагы иштеп чыгылган. Кийинчерээк, алып айтканда, 1971-жылдын 1-майында келишим Женевада толукталган.

Жол кыймылы жөнүндө Конвенцияда ОДД боюнча жалпы жоболор; эл аралык кыймылга карата коё берүүчү ТА карата талаптар; айдоочулардын күбөлүктөрүнүн үлгүлөрүнө жана аларды берүүнүн тартиптерине карата талаптар; айдоочуларга карата талаптар; мамлекеттердин конвенцияга кошулууларынын тартиби жана жолжоболору камтылган. Мындан тышкары, терминдердин аныктамалары келтирилген. Жол белгилери жөнүндө Конвенция тийиштүү терминдерди жана белгилөөлөрдү аныктайт, жол белгилерине, сигналдарына, көрсөтмөлөрүнө, жолдорду чийүүлөргө карата жалпы талаптарды белгилейт.

Жол кыймылы жөнүндө Вена конвенциясы – жол кыймылы эрежелерин стандартташтыруу аркылуу жол кыймылынын коопсуздугун жогорулатуу максаты менен түзүлгөн эл аралык келишим.

Жол кыймылы жөнүндө Конвенция ар кыл өлкөлөрдөгү жол кыймылдарын майда-баратына чейин кеңири жөндөбөйт. Ал болгону жол кыймылын уюштуруунун концептуалдык багыттуулугун аныктайт, аларды улуттук Жол кыймылы эрежелерин иштеп чыгууда Конвенцияга катышуучу-мамлекеттер катуу сактоолору тийиш. Мисалы, Конвенциянын башкы талаптарынын бири мына мындай: Конвенцияга катышуучу-мамлекеттердин жолдорунда пайдаланылган жол кыймылынын белгилери, жол белгилеринин чийиндери, жарык берүүчү белгилер жана башка жол кыймылын уюштуруу каражаттары жол кыймылынын катышуучулары үчүн түшүнүктүү бирдиктүү тутумду сакташы керек. Конвенцияга ылайык жол кыймылын уюштуруунун каражаттарында жол

кыймылына тиешеси жок, кандайдыр-бир чоочун нерселерди пайдаланууга тыюу салынган. Алып айтканда, жол белгисинде жарнама жайгаштырууга болбойт, анткени бул айдоочуларды автомобилди башкаруудан же ошол белги талап кылган иш-аракеттерди аткаруудан алагды кылатат.

Ошондой эле жол бойлоруна афишаларды, жарнамалык жана башка плакаттарды, башкача айтканда, айдоочулар тарабынан жаңылыштык менен жол белгиси же болбосо жол кыймылын уюштуруунун башка каражаттары катары кабыл алынып калышы мүмкүн болгон кандай болбосун предметтерди орнотууга уруксат берилбейт. Кээде мындай бөтөн нерселер жол кыймылын уюштуруунун каражаттарынын эске салбаса да, алардын көрүнүшүн же болбосо натыйжалуулугун начарлатат. Мынакей конкреттүү кырдаалдын мисалы: андан кийин, аркасында жол белгиси турган жерде жол чукул бурулуш жасайт, ал эми ал белгинин алдында – чоң жарнамалык калканч турат. Формалдуу эч кандай тартип бузуу жок: плакат ушундай орнотулган, айдоочу белгинин жана плакаттын теке маңдайында турганда жол белгисин жакшы эле көрөт. Бирок, автомобиль жакындап келгенде жолдун бурулушунун эсебинен плакат жол белгисин жаап калгандыктан, айдоочу аны алдын ала көрө албайт. Ошондон улам жол белгиси, автомобиль бурулуштан чыккандан кийин гана күтүүсүздөн көрүнө калат, бул айдоочуну аргасыз кескин аракеттерди жасоого алып барат. Жолдордо жарнамалык плакаттарды, афишаларды, тумбаларды ж.б. мындайча жайгаштырууга Жол кыймылы жөнүндө Конвенция катуу тыюу салат.

Конвенция ошондой эле жол бойлоруна абдан жаркыраган (автомобилдин фарларынын жарыганан да, күчтүү лампалардан чагылышуулардан да) жарналык жана башка нерселерди орнотууга уруксат бербейт. Алар айдоочулардын көздөрүн уялтып, эч нерсе көрөнбөй калгандыктан, жол кыймылынын жагдайларын татаалдаштырат жана жол кыймылынын коопсуздугуна абдан терс таасирин тийгизет.

Эл аралык Конвенция жол кыймылын жонго салуугу ыйгарым укуктуу адамдарга (жөндөөчүлөргө) карата дагы белгилүү талаптарды коёт. Алар башкалардан жеңил айырмаланып, жакшы таанылып туруулары (алып айтканда, форма кийимчен болуулары же болбосо атайын таанылуучу белгилерди тагынып жөрүүлөрү), мейли күндүзү, мейли түнкүсүн ачык көрүнүп туруулары зарыл, ал эми алар берген сигналдар – так, эки анжы эмес жана жол кыймылынын бардык катышуучулары үчүн түшүнүктүү болуусу тийиш. Конвенцияда жөндөөчүлөр тарабынан берилген белгилер жол белгилеринин, чийиндеринин, жолчырактарынын жана жол кыймылын уюштуруунун башка техникалык каражаттарынын талаптарына караганда, кыйла артыкчылыктуу экени баса белгиленген.

Ар кыл өлкөлөрдө коопсуздук курларын жана атайын балдарды жайгаштыруучу курулмаларды пайдалануунун тартиби жаатында көптөгөн талаш-тартыштар пайда болот. Бул жагдайлар Жол кый-

мылы жөнүндө Конвенцияда аныкталган деген ой-пикирлер да бар. Бирок, анда коопсуздук курларын жана атайын балдарды жайгаштыруучу курулмаларды пайдалануунун эрежелери Конвенцияга катышуучу-мамлекеттердин улуттук жол кыймылы эрежелеринде чечмеленип жазылышы керек экени гана айтылган. Иш жүзүндө бул мына муну билдирет. Эгерде сиз, чет өлкөдө жүргөнүңүздө, коопсуздук курун курчанбай, ошол өлкөнүн жол кыймылы эрежелерин тоготпой койсоңуз, жана ал үчүн сизди жол полициясы жазалаганы жатса – Конвенцияга шылтагандан эч кандай пайда чыкпайт: сиз жол кыймылынын жергиликтүү эрежесин буздунуз жана ошондуктан ал үчүн жоопкерчилик тартууга туура келет.

Кээ бир айдоочулар, чет өлкөлүк жолдордо жүрүшкөндө «акырын жүрсөң – алыска жетесиң» деген принципти өтө эле түз түшүнүп, туура эмес чечмелешет. Алар өздөрүнө тааныш эмес жагдайдан апкаарып калышкандыктан жана жагымсыз жагдайларга кириптер болуп калбоого умтулушкандыктан, башка транспорттук каражаттардын кыймылы үчүн тоскоол болушуп, эң эле акырын айдап жүрүшөт. Көптөгөн өлкөлөрдүн жолдорунда минималдуу ылдамдыкка чектөө колдонулат жана бул талапты бузгандык үчүн санкциялар ылдамдыктан аша чабууга караганда кыйла катаал болушу мүмкүн (биринчи кезекте, анткени мындай «таш бака» жүрүшү жол тыгындыларынын пайда болуусуна өбөлгө түзөт, ал эми бул заманбап шаарлар үчүн абдан чоң көйгөй). Жол кыймылы жөнүндө Конвенцияда бул боюнча мындай деп айтылган: айдоочу ал үчүн эч кандай өзгөчө негиз болбосо, абдан жай ылдамдыкта жүрүү менен, башка транспорттук каражаттардын талаптагыдай кыймылын татаалдаштырбашы керек.

«Кыргыз Республикасындагы жол кыймылы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 1998-жылдын 20-апрелиндеги Мыйзамы [4] Кыргызстандагы жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылууну жөнгө салуу чөйрөсүндө негизги ченемдик-укуктук акты болуп саналат. Бул Мыйзам жол-транспорттук кырсыктардын алдын алуу, алардын кесепеттеринин оорчулуктарын жеңилдетүү жолу менен жарандардын өмүрлөрүн, ден соолугун жана мүлкүн коргоону, алардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын сактоону, ошондой эле коомдун жана мамлекеттин кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылууга чакырылган. Бул Мыйзам ар тараптуу, ал жол кыймылынын коопсуздугу чөйрөсүндөгү саясий багыт жөнүндө билдирүүнү, инфратүзүмгө, автотранспорттук каражаттарга, айдоочулардын квалификацияларына, медициналык колдоого (кырсыктуу учурлардан кийинки), пайдалануучулардын укуктарына жана милдеттерине, ошондой эле жол кыймылынын эрежелерин сактоону камсыз кылууга карата негизги талаптарды камтыйт.

Кандайдыр бир деңгээлде бул мыйзам принциптердин жалпы декларациясы болуп саналат. Биздин көз карашыбызда, анда бийлик түзүмдөрүнүн жоопкерчилигинин аныкталбагандыгы ушул мыйзамдын кемчилиги болуп саналат. Ошондуктан 30-ст.

камтылган «жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу жаатындагы мамлекеттик көзөмөлгө алуу жана көзөмөл Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык уюштурулат жана жүргүзүлөт» деген көрсөтмө конкреттүү эмес жана шилтемелик мүнөздү алып жүрөт.

Ошондой эле автожол авариясында [5] келтирилген зыянды калыбына келтирүү укук болгонуна карабастан, үчүнчү адамдын алдында автотранспорттук каражаттын ээси болуп саналгандын жоопкерчилигин камсыздандыруу милдеттүү болуп саналбаганын да белгилей кетүү зарыл.

Бирок, негизинен «Кыргыз Республикасындагы жол кыймылы жөнүндө» Мыйзам Кыргыз Республикасында жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу жаатындагы мамлекеттик саясатты калыптандыруу жана ишке ашыруу үчүн бирдиктүү укуктук негизди түздү.

Жол кыймылынын эрежелери [6] дагы бир негизги ченемдик акты болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1999-жылдын 4-августундагы [7] токтому менен бекитилген Жол кыймылынын эрежелери (мындан ары – ЖКЭ) Кыргыз Республикасынын аймагында Жол кыймылы жөнүндө жана Жол белгилери жана сигналдары жөнүндө эл аралык Конвенциялардын ченемдерин, мамлекеттик стандарттардын талаптарын эсепке алуу менен жөндөөчү негизги документ болуп саналат¹.

Ошондой эле Эрежелер жол кыймылынын, анын катышуучуларынын жана Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу жаатындагы атайын көзөмөлдөөчү, көзөмөлгө алуучу жана уруксат берүүчү иш-милдеттерди жүзөгө ашыруучу ички иштер органдарынын кызматкерлери ортосундагы өз ара мамилелердин бирдиктүү тартибин орнотот. Жол кыймылына тийиштүү башка ченемдик актылар ЖКЭ талаптарына негизделүүлөрү жана аларга карамакаршы келбөөлөрү керек [8].

Жол кыймылынын коопсуздугу ошондой эле «Кыргыз Республикасынын ички иштер органдары жөнүндө» [9] Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен да жөнгө салынат, алып айтканда, ички иштер органдарынын негизги милдеттеринин катарында коомдук тартипти, инсандын жана коомдун коопсуздугун камсыз кылуу менен бир катарда жол коопсуздугун камсыз кылуу чөйрөсүндө көзөмөлдөө уруксат берүүнү жүзөгө ашырууга да көрсөтмө камтылган (2-ст.).

«Кыргыз Республикасынын ички иштер органдары жөнүндө» [10] Мыйзамдын 8-статьясында, ички иштер органдары (кызматкерлери) өздөрүнүн компетенцияларынын чектеринде жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу, бул чөйрөдөгү эрежелердин, ченемдердин жана стандарттардын сакталышын көзөмөлдөөнү жүзөгө ашыруу, жана башка милдеттери көргөзүлгөн.

«Транспорт жөнүндө» [11] Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-статьясында транспорт каражаттарына карата талаптар көрсөтүлгөн, алып айтканда, алардын сертификаты болууга жана коопсуздук талаптарына; медициналык-санитардык ченемдерге; эмгекти коргоо жана экология ченемдерине; эл аралык жана мамлекеттик стандарттар жана техникалык шарттар менен белгиленүүчү ченемдерге ылайык келүүлөрү тийиш.

Жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу тууралуу ченемдер «Автомобиль жолдору жөнүндө» [12] Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын «Жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу» деген б-глаvasында камтылган. Автомобилдик жолдордо кыймылдын коопсуздугун камсыз кылуунун принциптери жол иштеринин [13] башка принциптери менен бир катарда 13-ст. көрсөтүлгөн.

Жол кыймылынын катышуучулары жол кыймылынын эрежелерин [14], автомобиль жолдорун, жол курулмаларын пайдалануунун эрежелерин жана Кыргыз Республикасынын аймагында аларды коргоонун тартибин сактоого милдеттүү.

Карамагында ведомстволук автомобиль жолдору турган транспорт жана коммуникациялар чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган, жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу чөйрөсүндөгү ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган, уюмдар, жеке менчик автомобилдик жолдордун менчик ээleri жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары өз компетенцияларынын чектеринде транспорт кыймылынын коопсуздугун камсыз кылууга, жол шарттары боюнча жол-транспорт кырсыктарынын себептерин иликтөөгө жана техникалык дагы башка зарыл иш-чараларды жүзөгө ашыруу жолу менен жол кыймылынын коопсуздугун жогорулатууга карата зарыл чараларды көрүүгө милдеттүү [15].

Жерде жүрүүчү транспорт каражаттарынын жана алардын компоненттеринин коопсуздугуна карата минималдуу талаптар «Жерде жүрүүчү транспорт каражаттарынын коопсуздугу боюнча Кыргыз Республикасынын техникалык регламенти» [16] Кыргыз Республикасынын Мыйзамында белгиленген.

Ушул Техникалык регламент «Кыргыз Республикасындагы техникалык жөнгө салуунун негиздери жөнүндө» [17] Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык иштеп чыгылган жана Кыргыз Республикасынын техникалык регламенттеринин жерде жүрүүчү транспорттук каражаттарынын коопсуздугу жаатындагы эл аралык талаптарына жана тажырыйбасына максималдуу шайкеш келтирүүнү камсыз кылуу максатын көздөйт.

¹ Жол кыймылынын эрежелери жолдогу бир кыйла мүнөздүү кырдаалдардагы көп жылдык тажырыйбанын негизинде иштеп чыгылган жол кыймылынын катышуучуларынын жолдордогу жүрүм-турумдарынын комплекстүү көрүнүшү катары чыгат. Эрежелердин максаты жердеги транспорт менен жол кыймылынын башка катышуучулары тарабынан жолдорду пайдалануунун бирдиктүү Эрежелерин белгилөө болуп саналат.

Ушул Регламент коргонуу максаттарында пайдалануу үчүн арналган же мамлекеттик сырды түзгөн объекттерге тийиштүүлөрдү, ошондой эле жерде жүрүүчү транспорттук каражаттар Кыргыз Республикасынын аймагы аркылуу транзит менен алып өтүлгөн учурларды кошпогондо, Кыргыз Республикасынын аймагындагы чыгарылган, алып келинген же пайдаланылган транспорттук каражаттарга [18] карата колдонулат.

Жол кыймылы эрежелерин бузгандыгы үчүн айыптар Кыргыз Республикасынын 04.08.1998-жылдагы №114 «Администрациялык жоопкерчилик жөнүндө» кодексинин «Кыймыл коопсуздугунун жана транспорт каражаттарын эксплуатациялоонун эрежелерине шек келтирген администрациялык укук бузуулар» деген 20-главасы (211–251-ст) менен жөнгө салынат.

Жогоруда айтылгандарды жыйынтыктоо менен, биз жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу жаатындагы колдонуудагы ченемдик-укуктук актылар кандайдыр-бир деңгээлде принциптердин жалып декларациясы болуп саналарын, аларда коопсуздукту камсыз кылуудагы мамлекеттин өзүнүн көзөмөлдөө-көзөмөлгө алуу иш-милдеттери так эмес, жалпы жонунан гана берилгенин атайын белгилеп айта кеткибиз келет. Ошондой эле коопсуздукту камсыз кылуу чөйрөсүндөгү ар түрдүү деңгээлдердеги жана баскычтардагы мамлекеттик органдардын жоопкерчиликтери так аныкталган эмес. «Жол кыймылынын коопсуздугун камсыз кылуу жагындагы мамлекеттик көзөмөлгө алуу жана көзөмөлдөө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жүзөгө ашыралары» жөнүндө ченем конкреттүү эмес жана шилтеме мүнөздү алып жүрөт. «Жол коопсуздугу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын автор тарабынан иштеп чыгылган долбоорунда жол чөйрөсүндөгү коопсуздукту камсыз кылуу процессинин бардык тараптарын жана өңүттөрүн камтуу аракети жасалган.

Жол кыймылынын коопсуздугун юридикалык жактан адекваттуу камсыз кылуу көйгөйү өзүнчө турат. Автор тарабынан түздөн-түз жол кыймылынын эле жөндөөчү эмес, ошондой эле аралаш, коомдук мамилелер жаатын (жолдорду жана көчөлөрдү куруу жана күтүү боюнча техникалык регламенттерди, жол кыймылынын катышуучуларынын даярдыктары ж.б.) камсыз кылуучу бир катар укуктук ченемдерди кабыл алуунун зарылдыгы негизделген.

Өлкөдөгү жол кыймылынын коопсуздугунун кырдаалын реалдуу жакшыртуу үчүн Кыргыз Республикасы БУУ ЕЭК транспорттук макулдашууларына кошулуусу зарыл. ЕБ Транспорт жаатындагы улуттук саясатты координациялоо боюнча долбоорунда жана TRASECA Аймактык жол коопсуздугу

боюнча иш-аракеттердин Планында жол кыймылынын коопсуздугун арттырууга чакырылган эл аралык макулдашуулар аныкталган. Азырынча Кыргызстан аларга кошула элек.

Адабияттар:

1. Касмамбетова Ч., Догадин А., Шаршенбиев Ж. «Жолдордогу коопсуздук – учурдун көйгөйү». КР Улуттук стратегиялык изилдөөлөр институту. <http://www.nisi.kg/ru-analytics-944>
2. Жол кыймылы жөнүндө 1968-жылдын 8-ноябрындагы Конвенция. (1971-жылдын 1-майындагы редакциясында) Кыргыз Республикасы 2006-жылдын 13-февралындагы №41 КР Мыйзамы менен кошулган.
3. Жол белгилери жана сигналдары жөнүндө 1968-жылдын 8-ноябрындагы Конвенция. Кыргыз Республикасы 2006-жылдын 13-февралындагы №48 КР Мыйзамы менен кошулган.
4. «Кыргыз Республикасындагы жол кыймылы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 1998-жылдын 20-апрелиндеги Мыйзамы.
5. Кыргыз Республикасындагы «Жол кыймылы жөнүндө» 1998-жылдын 20-апрелиндеги мыйзамынын 23-ст.п.3.
6. Коноплянко В.И. Организация и безопасность движения: учебное пособие для вузов. М. Высшая школа, 2007-ж.
7. Жол кыймылынын эрежелери (КР өкмөтүнүн 1999-жылдын 4-августундагы №421 токтому менен бекитилген.
8. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 3-мартындагы №136 токтомунун редакциясында
9. «Кыргыз Республикасынын ички иштер органдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 1994-жылдын 11-январындагы № 1360-ХII Мыйзамы
10. «Кыргыз Республикасынын ички иштер органдары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 1994-жылдын 11-январындагы № 1360-ХII Мыйзамы
11. «Транспорт жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 1998-жылдын 8-июлундагы №89 Мыйзамы.
12. «Автомобиль жолдору жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 1998-жылдын 2-июнундагы №72 Мыйзамы.
13. Жол иштери – автомобилдик жолдорду түзүү жана пайдалануу, изилдөө, долбоорлоо, куруу, кайра куруу, автомобилдик жолдорду ондоо жана күтүү, ошондой эле бул максаттар үчүн кадрларды даярдоо боюнча иштер.
14. Жол кыймылы эрежелери (КР Өкмөтүнүн 1999-жылдын 4-августундагы № 421 токтому менен бекитилген
15. Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 16-майындагы № 89 Мыйзамынын редакциясында
16. «Жерде жүрүүчү транспорт каражаттарынын коопсуздугу боюнча Кыргыз Республикасынын Техникалык регламенти» Кыргыз Республикасынын 2009-жылдын 29-майындагы N 178 Мыйзамы.
17. «Кыргыз Республикасындагы техникалык жөнгө салуунун негиздери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2004-жылдын 22-майындагы N 67 Мыйзамы.
18. «Кыргыз Республикасындагы техникалык жөнгө салуунун негиздери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2004-жылдын 22-майындагы N 67 Мыйзамы.

Рецензент: д.ю.н., профессор Шаршеналиев А.Ш.